

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na wystąpienie Pana Rzecznika¹ dotyczące *uzupełnienia ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji² o przepis wskazujący na zakaz użycia przez funkcjonariuszy kajdanek, w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 18 ust. 6 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego³, wobec osób z zaburzeniami psychicznymi* uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Zgodnie z art. 3 pkt 6 ustawy o *ochronie zdrowia psychicznego* pod pojęciem przymusu bezpośredniego należy rozumieć przytrzymanie, przymusowe zastosowanie leków, unieruchomienie oraz izolację. Ponadto, stosownie do art. 18 ust. 1 ww. ustawy, przymus bezpośredni wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, przy wykonywaniu czynności przewidzianych w przywołanej ustawie, można stosować tylko wtedy, gdy przepis tej ustawy do tego upoważnia albo wymienione osoby:

- 1) dopuszczają się zamachu przeciwko:
 - a) życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby,
 - b) bezpieczeństwu powszechnemu,
- 2) w sposób gwałtowny niszczą lub uszkodzają przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu;
- 3) poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie zakładu leczniczego udzielającego świadczenia zdrowotnego w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej, innego zakładu leczniczego lub jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

Decyzję w przedmiocie zastosowania przymusu bezpośredniego podejmuje lekarz, który określa rodzaj zastosowanego środka oraz osobiście nadzoruje jego wykonanie, w przypadku braku lekarza decyzję w tym zakresie może podjąć pielęgniarka lub kierujący akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych (art. 18 ust. 2 i 5 ustawy o *ochronie zdrowia psychicznego*).

Jednocześnie w art. 18 ust. 9 ustawy o *ochronie zdrowia psychicznego* wskazano, że m.in. Policja jest zobowiązana do udzielania pomocy lekarzowi, pielęgniarce lub kierującemu akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych, na ich żądanie.

Dodatkowo należy wskazać, że zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁴*, ustawy nie stosuje się do przymusu bezpośredniego, o którym mowa w ustawie o *ochronie zdrowia psychicznego*. Wyjątek od tej zasady stanowi art. 46a ustawy o *ochronie zdrowia psychicznego*, zgodnie z którym przy wykonywaniu postanowień sądowych o przyjęciu do domu pomocy społecznej lub szpitala psychiatrycznego, środki przymusu bezpośredniego przewidziane w innych przepisach mogą być stosowane jedynie po uprzednim bezskutecznym zastosowaniu przymusu bezpośredniego przewidzianego w wymienionej ustawie albo gdy jego zastosowanie byłoby niecelowe.

Natomiast odnosząc się do przywołanych w Pana wystąpieniu standardów Europejskiego Komitetu

¹ pismo z 11 kwietnia 2022 r., sygn. II.574.1.2022.PZ.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 1882, z późn. zm.

³ Dz. U. z 2020 r., poz. 685, z późn. zm.

⁴ Dz. U. z 2022 r., poz. 1416.

do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) dotyczących przymusu bezpośredniego w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi wynikające z raportów powstałych po wizytacji w poszczególnych państwach oraz innych dokumentów Komitetu należy zauważyć, że co do zasady zalecenia w zakresie zaprzestania używania kajdanek wobec osób z zaburzeniami psychicznymi dotyczyły placówek psychiatrycznych. Jedynie w trzech z opisanych przypadków zalecenia odnosiły się do działań Policji (Irlandia, Grecja oraz Macedonia Północna). Z czego tylko w jednym (Grecja) CPT sformułował zalecenie dotyczące niestosowania przez policjantów kajdanek wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i odnosiło się ono do sytuacji, gdy osoby te były transportowane na duże odległości. W pozostałych dwóch przypadkach zalecenia nie wskazywały na konieczność zaprzestania używania przez funkcjonariuszy kajdanek, natomiast dotyczyły zapewnienia, aby każde zastosowanie środków przymusu bezpośredniego podlegało indywidualnej ocenie ryzyka oraz wskazania, że kajdanki nie mogą być zakładane zbyt ciasno.

Należy również wskazać, że zgodnie z brzmieniem art. 16a ustawy o *Policji* wobec nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka, w określonych przypadkach policjanci mogą użyć wskazanych środków przymusu bezpośredniego, w tym środka, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a i b ustawy o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, a więc kajdanek zakładanych na ręce oraz kajdanek na nogi. Podkreślenia wymaga, że ww. przepis odnosi się do nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka, a nie jak wskazano w wystąpieniu doprowadzanego do tej placówki.

Mając powyższe na uwadze, w ocenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) postulowane uzupełnienie zapisów ustawy o *Policji* nie znajduje uzasadnienia.

Niemniej uprzejmie informuję, że MSWiA dostrzega potrzebę nowelizacji art. 3 pkt 4 ustawy o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*. Proponowanym wstępnie kierunkiem zmian byłoby doprecyzowanie, że ustawy nie stosuje się do przymusu bezpośredniego, o którym mowa w ustawie o *ochronie zdrowia psychicznego*, za wyjątkiem przypadków określonych w art. 18 ust. 1 i art. 46a tej ustawy. Znowelizowany przepis powinien zawierać także zastrzeżenie, że użycie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy będzie możliwe po uprzednim bezskutecznym zastosowaniu przymusu bezpośredniego przewidzianego w ustawie o *ochronie zdrowia psychicznego* albo gdy jego zastosowanie byłoby niecelowe lub niemożliwe.

Przedmiotowa zmiana zostanie uwzględniona w przypadku podjęcia prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*.

Z poważaniem
z up. Maciej Wąsik
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/